

SINDIKALNI POROČEVALEC

PRILOGA DELAVSKE ENOTNOSTI

26. 11. 1980 — ŠT. 9

Poročilo komisije udeležencev za pripravo družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo o delu pri oblikovanju predloga družbenega dogovora na podlagi predlogov in pripomb iz javne razprave

Izhodišča za programiranje, organiziranje in izvajanje proizvodnega dela oziroma delovne prakse za udeležence srednjega usmerjenega izobraževanja

Zveza sindikatov Slovenije in Gospodarska zbornica Slovenije sta po skupnem akcijskem programu za uvajanje usmerjenega izobraževanja posebej zadolženi in odgovorni za usklajeno politično akcijo in strokovno pripravo te odgovorne naloge, ki je ena od temeljnih sestavin preobrazbe srednjega šolstva v usmerjeno izobraževanje.

III. SREČANJE »OBVEŠČANJE V ZDRUŽENEM DELU« — KRŠKO '80

Akcijski dogovor o obveščanju v združenem delu

Ta akcijski dogovor jer bil na predhodni javni razpravi sprejet na III. srečanju »Obveščanje v združenem delu« v Krškem. Dne 19. novembra 1980 je končno besedilo dogovora — ki naj služi predvsem kot nadaljnja usmeritev dela na tem področju — potrdil tudi odbor RS ZSS za obveščanje in politično propagando.

Poročilo komisije udeležencev za pripravo družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo o delu pri oblikovanju predloga družbenega dogovora na podlagi predlogov in pripomb iz javne razprave

Široka javna razprava, ki je bila organizirana na osnovi skupnega sklepa Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije in Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije je potekala v času od 7. avgusta do 30. septembra 1980, razprava v delovnih telesih Skupščine SR Slovenije pa je trajala do 22. oktobra 1980. Iz te razprave, ki je potekala v obliki številnih posvetovanj, sestankov in seminarjev, kakor tudi poglobljenih strokovnih razprav, je komisija dobila več kot 500 pripomb in predlogov. Komisija je v začetku oktobra na osnovi poročil, ki so jih poslali občinski sveti Zveze sindikatov Slovenije, republiški odbori sindikatov dejavnosti, nekateri sveti pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije na osnovi poročil splošnih združenj in medobčinskih gospodarskih zbornic in nekatere organizacije združenega dela, pripombe uredila in ugotovila podobnost številnih pripomb in predlogov. Iz teh pripomb je razvidno, da je razprava v največjem delu potrdila pristop udeležencev k vsebinski zasnovi družbenega dogovora. Določeno število pripomb pa je bilo usmerjeno v spremeničenje zasnov družbenega dogovora in širjenje njegove vsebine oziroma terjalo večjo konkretizacijo ponujenih rešitev. Komisija je pri oblikovanju predloga smiselno upoštevala vse tiste pripombe, ki so pomenile prispevek k izboljšanju ponujenih rešitev, k odpravljanju nekaterih pomanjkljivosti in praznin v družbenem dogovoru in, ki so prispevale k večji razumljivosti in jasnosti besedila. Komisija pa ni mogla sprejeti vseh tistih predlogov in pripomb, s katerimi bi bili spremenjeni cilji in vsebinska zasnova družbenega dogovora.

Predhodne razprave o zasnovi družbenega dogovora so pokazale, da je s tem družbenim dogovorom potrebno urejati tiste skupne osnove in merila, ki zadevajo oblikovanje sredstev za osebne dohodke in skupno porabo in njihovo delitev na posamezne delavce, ob tem pa le še nekaj potrebnih elementov, ki posegajo v področje ustvarjanja in pridobivanja dohodka ter njegovo razporejanje, ki so pomembni tudi za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo.

Udeleženci smo skupno ocenili, da pri uresničevanju zakona o združenem delu in še posebej pri urejanju dohodkovnih odnosov pomembno zaostajamo prav na področju oblikovanja in delitve sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Vzroki za to zaostajanje so med drugim tudi v tem, da v praksi k urejanju teh odnosov pristopamo z zelo različnih izhodišč, od katerih nekatera tudi niso skladna z zakonom o združenem delu. Zato tudi dosedaj izpeljane rešitve delitve po delu in rezultatih dela ne prispevajo

dovolj k povečevanju produktivnosti dela in smotrnemu in učinkovitejšemu gospodarjenju s sredstvi delavcev temeljne organizacije. Upošteva te ugotovitve udeleženci smatramo, da si moramo z družbenim dogovorom dati vsebinske osnove za svoje poenoteno in usklajeno delovanje, s katerim bomo zagotovili in prispevali k usklajenemu samoupravnemu urejanju odnosov pri oblikovanju sredstev za osebne dohodke in skupno porabo pri oblikovanju sredstev za osebne dohodke in skupno porabo in njihovi delitvi med delavci. Zato udeleženci na osnovi določbe 582. člena zakona o združenem delu v družbenem dogovoru določamo, kako bo vsak med nami v skladu s svojimi pravicami, obveznostmi in odgovornostmi ter svojim delovanjem prispeval, da se v praksi uspešneje uresničujejo družbeno-pravne in družbenoekonomske podlage za urejanje odnosov v delitvi dohodka in osebnih dohodkov. Zato udeleženci na osnovi skupnih vsebinskih opredelitev osnov in meril za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo v družbenem dogovoru konkretiziramo svoje pravice, obveznosti in odgovornosti, ki jih ima vsak od udeležencev v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja na tem področju družbene reprodukcije.

Ne glede na že dosedaj pojasnjeno vsebinsko zasnovo družbenega dogovora udeleženci smatramo, da je za nekatere pripombe in predloge potrebno podati obrazložitev, zakaj jih udeleženci nismo mogli upoštevati pri oblikovanju predloga družbenega dogovora.

1.

V zvezi s predlogi o širitvi kroga udeležencev družbenega dogovora, v katerega naj bi poleg treh udeležencev (sindikat, gospodarska zbornica in izvršni svet) vključili še izvršne svete skupščin občin, samoupravne interesne skupnosti družbenih dejavnosti in materialne proizvodnje, medobčinske gospodarske zbornice, splošna združenja in republiške odbore sindikatov dejavnosti ter občinske svete Zveze sindikatov Slovenije, pa celo temeljne organizacije združenega dela, smo ugotovili, da širjenje kroga udeležencev glede na zasnovo družbenega dogovora ni ne potrebno ne smotno. Predvideni udeleženci smatramo, da bi vključevanje novih udeležencev zahtevalo bistveno spremembo vsebinske zasnove družbenega dogovora, razporedilo pravice, obveznosti in odgovornosti za izvedbo usmeritev iz družbenega dogovora na bistveno večje število subjektov, kar bi otežkočalo usklajeno izvajanje družbenega dogovora. Ocenili smo, da je možno večjo učinkovitost pri izvajanju nalog doseči tako, da predvideni udeleženci družbenega dogovora v izvajanju svojih nalog vključijo druge predlagane udeležence,

tako Gospodarska zbornica Slovenije organizira in usklajuje delo splošnih združenj in medobčinskih gospodarskih zbornic in delno tudi samoupravnih interesnih skupnosti materialne proizvodnje. Izvršni svet usklajuje aktivnost občinskih izvršnih svetov in delno samoupravnih interesnih skupnosti družbenih dejavnosti. Zveza sindikatov Slovenije pa bo na podlagi svoje statusne organiziranosti v uresničevanje družbenega dogovora vključila občinske svete Zveze sindikatov Slovenije in republiške odbore sindikatov dejavnosti. S takim načinom dela udeleženci ustvarjamo pogoje, da se bodo v uresničevanje usmeritev in nalog iz tega družbenega dogovora vključevali tudi delavci iz temeljnih organizacij in delovnih skupnosti.

2.

Vrsta pripomb je terjala, da v dogovoru uredimo tudi vprašanje odnosov pri ustvarjanju, pridobivanju in razporejanju dohodka.

Udeleženci smo ugotovili, da se vprašanja s teh področij deloma urejujejo s samoupravnimi sporazumi o odnosih pri skupnem ustvarjanju dohodka med temeljnimi organizacijami združenega dela, s samoupravnimi sporazumi o temeljih planov, z dogovori o temeljih družbenih planov in s plani, pa tudi z nekaterimi zakonskimi predpisi.

3.

Prav tako ni bilo mogoče upoštevati tistih pripomb, ki so terjale, da s tem družbenim dogovorom določimo stopnjo vpliva pogojev pridobivanja dohodka ter vpliv boljših ali slabših pogojev pridobivanja dohodka na oblikovanje sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Udeleženci ugotavljamo, da se ta področja urejajo z družbenim dogovarjanjem in samoupravnim sporazumevanjem o cenah ter z dokumenti družbenopolitičnih skupnosti, v katerih se opredeljujejo ukrepi tekoče ekonomske politike.

4.

Nekatere pripombe, ki so terjale določitev vrednostnih razmerij v razporejanju dohodka in čistega dohodka v tem družbenem dogovoru, bi dajale temu družbenemu dogovoru elemente planskega akta, kar pa ta družbeni dogovor ni in ne more biti. Ta razmerja se urejajo v planskih aktih temeljnih in drugih organizacij in družbenopolitičnih skupnosti, pa tudi z dogovori, kakršnega smo za leto 1980 sprejeli za uresničitev družbenih usmeritev na področju razporejanja dohodka.

Družbeni dogovor o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo namreč ni planski akt in ni sestavni del planskih aktov za obdobje 1981—1985, udeleženci pa smatra-

mo, da pa vendar morajo biti njegove usmeritve prisotne pri njihovem snovanju.

5.

Pripombe, ki so zahtevale večjo konkretizacijo določb družbenega dogovora, so šle v glavnem v dveh smereh. Nekateri od njih so terjale večjo konkretizacijo izhodišč, ki jih vsebuje družbeni dogovor, kar smo udeleženci v mejah možnosti upoštevali; druge pa so terjale tako stopnjo konkretizacije ponujenih usmeritev, da bi bile te neposredno uporabne v vsaki temeljni organizaciji oziroma delovni skupnosti. Teh pripomb pa udeleženci nismo mogli upoštevati, saj s tem družbenim dogovorom določamo usmeritve za svoje delo. To pa še ne pomeni, da teh pripomb ne bomo upoštevali pri izdelavi strokovnih podlag, za katerih pripravo se v tem družbenem dogovoru zavezujemo.

Razprava je terjala, da se hkrati s sprejemom družbenega dogovora sprejmejo strokovne podlage, za katerih pripravo se posamezni udeleženci v dogovoru obvezujemo. Čeprav delo na oblikovanju večine strokovnih podlag že poteka, tej zahtevi ni možno ugoditi, saj je njihova dokončna izdelava in objava pogojena s sprejemom skupnih osnov, ki jih opredeljujemo v tem družbenem dogovoru. Na podlagi zahtev iz razprave, da je potrebno za izdelavo strokovnih podlag v družbenem dogovoru določiti nosilce in roke, bo vsak izmed udeležencev hkrati s sklepom o sprejemu tega družbenega dogovora sprejel tudi program svoje aktivnosti, v katerem bo opredelil tudi roke za izvedbo posameznih nalog iz družbenega dogovora.

6.

V nekaterih pripombah so izražena tudi vprašanja, ali v organizacijah združenega dela v tem trenutku nadaljevati z delom na dograjevanju sistema delitve po delu in rezultatih dela, ali počakati na sklenitev družbenega dogovora in izdelavo strokovnih podlag. Udeleženci sodimo, da bi bilo škodljivo prenehati z aktivnostjo na tem področju, posebno še zaradi tega, ker je možno že na podlagi samega družbenega dogovora uveljaviti nekatere rešitve in ker bo takšna usklajena aktivnost prispevala k hitrejšemu nastajanju strokovnih podlag, za katere se obvezujemo udeleženci v tem družbenem dogovoru. Udeleženci bomo pri izdelavi posameznih nalog vključevali tudi strokovne delavce iz organizacij združenega dela, kar pomeni, da strokovne podlage ne morejo nastajati v aparatu udeležencev, temveč so lahko le rezultat skupnega ustvarjalnega dela z delavci v organizacijah združenega dela.

7.

Pripomb iz razprave, da v družbenem dogovoru niso opredeljene sankcije za neustrezno razporejanje čistega dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, udeleženci nismo mogli upoštevati, ker v družbenem dogovoru ni mogoče opredeljevati sankcij za tiste, ki niso njegovih udeleženci. Ta družbeni dogovor obvezuje udeležence, da na osnovi pravic in obveznosti, ki jih imamo opredeljene na podlagi ustave in zakonov in izhodišč tega družbenega dogovora delujemo tako, da se usmeritve družbe-

nega dogovora čimbolj celovito uresničujejo v vseh samoupravnih sredinah.

8.

V razpravi se je pojavilo tudi stališče, da je sindikat vendarle družbenopolitična organizacija in da je glede na to vprašljivo, ali lahko prevzame obveznosti za pripravo nekaterih strokovnih podlag. Obveznosti, ki izhajajo iz družbenega dogovora, niso nove in zgolj strokovne narave, ampak predvsem predstavljajo izpeljavo določb zakona o združenem delu o položaju, vlogi in nalogah sindikata pri samoupravnem sporazumevanju na področju oblikovanja in delitve sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Strokovne podlage pa bodo izdelane v okviru centra za samoupravno sporazumevanje o delitvi dohodka in osebnih dohodkov, ki že doslej deluje pri Republiškem svetu ZSS in ki ga bomo udeleženci okrepili kot skupno strokovno službo za to področje.

9.

V razpravi so se pojavila tudi vprašanja, da se iz družbenega dogovora ne vidi dovolj jasno, kateri organi in organizacije sindikata so dolžni uresničevati posamezne usmeritve iz družbenega dogovora. Ker je udeleženec tega družbenega dogovora Zveza sindikatov Slovenije, uresničujejo naloge in obveznosti iz tega družbenega dogovora vse organizacije in organi Zveze sindikatov Slovenije. V stališčih in sklepih 2. konference Zveze sindikatov Slovenije, ki bo tudi sprejela družbeni dogovor, pa bodo natančneje določene naloge posameznih organov in organizacij Zveze sindikatov na tem področju.

Poleg teh splošnih pripomb je bilo na posamezna poglavja ali člene družbenega dogovora danih tudi precej konkretnih pripomb.

Vrsto teh pripomb smo smiselno vgradili v predlog družbenega dogovora, nekatere delno, nekaterih pa glede na vsebinsko zasnovo družbenega dogovora nismo mogli sprejeti.

1. V tistem delu II. poglavja, ki govori o motnjah v poslovanju smo pripombe, ki so terjale podrobnejšo opredelitev pojma »motnje v gospodarjenju« smiselno vgradili v predlog družbenega dogovora. Bližje smo opisali, kaj razumemo pod motnjami v gospodarjenju. Glede takih motenj v gospodarjenju, ki se kažejo v izgubah temeljne organizacije, pa udeleženci smatramo, da ne morejo biti predmet tega dogovora, ker so ta vprašanja urejena z zakonom.

2. V poglavju III., ki govori o skupnih izhodiščih za določanje in organiziranje del in nalog, udeleženci nismo mogli sprejeti tistih pripomb, ki so se nanašale na to, da posamezne obrazložitve pojmov v družbenem dogovoru niso potrebne. Ocenili smo, da se v praksi vsebina teh pojmov različno razlaga in da so zato enotne opredelitve vsebine teh pojmov potrebne za usklajeno in poenoteno aktivnost pri uveljavljanju načela delitve po delu in rezultatih dela. Pri opredeljevanju vsebine teh pojmov pa smo izhajali iz vsebinskih opredelitev zakona o združenem delu, zato nismo mogli upoštevati tudi pripomb, ki so terjale drugačno vsebinsko opredelitev teh pojmov.

3. Pripombe na IV. poglavje, ki se nanašajo na to, da je treba podrobneje oziroma drugače opredeliti posamezne pojme, smo udeleženci upoštevali v tistem delu, ki je pomenil večjo jasnost posameznih pojmov. Nismo pa mogli upoštevati tistih pripomb, ki so terjale, da iz zahtevnosti del in nalog izvzamemo pogoje, v katerih delavci opravljajo dela in naloge. Uveljavitev takšnih pripomb bi bila v nasprotju s stališči republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije o pridobivanju in razporejanju dohodka ter uveljavljanju načela delitve po delu iz leta 1979, pa tudi z pozitivno prakso v tistih organizacijah združenega dela, kjer so pogoje, pod katerimi delavci opravljajo dela in naloge, že uveljavili v zahtevnosti del in nalog.

V strokovnih podlagah, za katere se udeleženci zavezujemo, pa bomo bližje razdelali, kdaj in na kakšen način naj se pogoji dela vnašajo v zahtevnost del in nalog, kdaj pa naj se ti pogoji dela upoštevajo kot dodatki. Opredelili bomo tudi praktične podlage za uveljavljanje dodatkov za posamezne pogoje dela. Ta naloga velja tako za pogoje dela, ki so posledica okolja, v katerem se delo opravlja, kot tudi za pogoje, ki izhajajo iz razporeditve delovnega časa.

Udeleženci družbenega dogovora vrste pripomb, ki so zahtevale jasno opredelitev osnov in meril za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke na podlagi minulega dela, nismo mogli upoštevati in te določbe bolj konkretizirati v družbenem dogovoru. Razloga za to sta dva, in sicer:

a) dosedanje zaostajanje v strokovnem in praktičnem delu pri izpeljavi minulega dela na podlagi določb zakona o združenem delu in

b) dejstvo, da še ni sprejet »zakon o minulem delu«, s katerim bodo podrobneje urejene podlage za uveljavljanje pravic delavcev iz minulega dela.

Upoštevaje ta dva razloga bomo udeleženci dali pobudo za sklenitev enega ali več družbenih dogovorov, s katerimi bi podrobneje uredili ta vprašanja.

Tistih pripomb, ki so terjale, da v tem družbenem dogovoru določimo višino samoupravno dogovorjenega zajamčenega osebnega dohodka in najnižjega osebnega dohodka po zakonu, udeleženci nismo mogli sprejeti zato, ker je konkretna višina samoupravno dogovorjenega zajamčenega osebnega dohodka samoupravna pravica delavcev v temeljnih organizacijah, ki v svojih samoupravnih aktih oziroma v samoupravnih sporazumih v delovnih oziroma sestavljenih organizacijah določijo višino samoupravno zajamčenega osebnega dohodka in način zagotavljanja sredstev za te namene. Zajamčeni osebni dohodek po zakonu in najnižji osebni dohodek pa sta urejena s predpisi.

V predlogu družbenega dogovora, s katerim se urejajo osnove za delovanje udeležencev pri oblikovanju nadomestil osebnih dohodkov, so pripombe in predlogi iz javne razprave upoštevani skoraj v celoti. Ni pa bilo mogoče upoštevati nekaterih pobud za uveljavitev nadomestila osebnega dohodka tistim delavcem pred odhodom v pokoj, ki ne dosegajo več predvidenih delovnih rezulta-

tov. Tega problema namreč ni mogoče reševati z nadomestili osebnega dohodka, temveč ga bo možno rešiti edinole z izpeljavo pravic delavcev iz minulega dela.

Značilna za pripombe k poglavju, ki ureja izhodišča za oblikovanje in porabo sredstev skupne porabe, je bila težnja po ohranitvi starega sistema oblikovanja in porabe sredstev sklada skupne porabe, kot je bila uveljavljena v nekdanji sindikalni listi. Udeleženci v skladu z zakonom o združenem delu in upoštevanje zasnovi družbenega dogovora v tem poglavju urejamo samo tiste namene porabe sredstev iz sklada skupne porabe, za katere

sodimo, da jih je treba prvenstveno zagotavljati v temeljnih organizacijah združenega dela. To so sredstva za organiziran obrok prehrane med delom, planirani obseg stanovanjske izgradnje, izobraževanje in organiziran letni oddih.

Komisija udeležencev za pripravo družbenega dogovora želi s tem poročilom seznaniti javnost z delom na pripravi predloga družbenega dogovora, ki je potekalo po javni razpravi. Z obrazložitvami, ki jih daje, pa odgovoriti, zakaj nekaterih predlogov in pripomb ni mogla upoštevati. Sodimo, da bodo ti odgovori prispevali h kvalitetni

obravnavi predloga družbenega dogovora, ki bo v občinskih svetih Zveze sindikatov Slovenije v času od 4. do 10. decembra 1980.

Komisija udeležencev za pripravo družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo

Ljubljana, 22. 11. 1980.

Izhodišča za programiranje, organiziranje in izvajanje proizvodnega dela oziroma delovne prakse za udeležence srednjega usmerjenega izobraževanja

Uvodno pojasnilo

Uvedba proizvodnega dela in delovne prakse v usmerjenem izobraževanju zahteva skrbne priprave tako v vzgojnoizobraževalnih organizacijah kot v organizacijah združenega dela, ki bodo prakso izvajale.

Potrebno je pravočasno razrešiti organizacijska, kadrovska in materialna vprašanja uresničevanja proizvodnega dela oziroma delovne prakse učencev.

Zveza sindikatov Slovenije in Gospodarska zbornica Slovenije sta po skupnem akcijskem programu za uvajanje usmerjenega izobraževanja posebej zadolženi in odgovorni za usklajeno politično akcijo in strokovno pripravo te odgovorne naloge, ki je ena od temeljnih sestavin preobrazbe srednjega šolstva v usmerjeno izobraževanje.

Zato sta oba nosilca naloge skupaj osnovala skupen koordinacijski odbor za uvajanje proizvodnega dela oziroma delovne prakse, ki je pripravil izhodišča, v katerih opredeljuje vprašanja organizacije, izbiro organizacij združenega dela, kadrov, var-

stva pri delu ter zdravstvenega ter neugodnega zavarovanja učencev, ter določil podrobnejše naloge, ki jih je potrebno opraviti do začetka šolskega leta 1981—82.

Izhodišča so podlaga in hkrati pripomoček za konkretno delo in dogovarjanje, tako v posebnih izobraževalnih skupnostih kot tudi v organizacijah združenega dela. Ta izhodišča, možnosti in načini uresničevanja bodo obravnavani tudi na območnih posvetih medobčinskih in občinskih svetov zveze sindikatov v decembru 1980.

Svet RS ZSS za izobraževanje in kulturo

Za uresničitev takšnega izobraževanja kot ga potrebuje naša družba za svoj razvoj, je potrebno izvesti vrsto vsebinskih in organizacijskih sprememb v izobraževalnem sistemu. Taka sprememba, ki pomeni konkretno povezanost izobraževanja z delom in uveljavljanje načela, da je usmerjeno izobraževanje izobraževanje za delo in samoupravljanje, je uvajanje usposabljanja z delom in na delu kot obvezne sestavine vzgojnoizobraževalnega dela po vseh programih za pridobitev in izpopolnjevanje strokovne izobrazbe. Usposabljanje z delom in na delu pa se izvaja kot proizvodno delo oz. delovna praksa.

Proizvodno delo je delo v tistih delovnih procesih, ki imajo proizvodni značaj

Delovna praksa je delovnih delovnih procesih, ki nimajo proizvodnega značaja

Obseg proizvodnega dela oz. delovne prakse in navodila za organizacijo tega dela določijo uporabniki in izvajalci v posebni izobraževalni skupnosti z vzgojnoizobraževalnimi programi. Pri tem moramo upoštevati obseg proizvodnega dela oz. delovne prakse, ki ga določa skupna vzgojnoizobraževalna osnova za prvi dve leti izobraževanja. V skladu z zahtevami izobraževanja in dela v posamezni stroki pa lahko povečajo obseg proizvodnega dela oz. delovne prakse že v prvih dveh letih, vendar tako, da celotno vzgojnoizobraževalno

delo ne preseže 44 tednov v posameznem šolskem letu.

Prav tako določijo z vzgojnoizobraževalnimi programi tudi obseg in vsebino proizvodnega dela oz. delovne prakse v naslednjih letnikih izobraževanja.

V okviru skupne vzgojnoizobraževalne osnove bodo učenci opravljali proizvodno delo oz. delovno prakso v 1. oz. 2. letniku strnjeno, to je v 10 delovnih dneh 80 ur, in sicer:

— učenci 1. letnika bodo praviloma opravljali proizvodno delo oz. delovno prakso v drugem polletju šolskega leta tako, da bodo v osmih ciklikih lahko opravili obveznost vsi učenci oz. v vsakem ciklusu povprečno 3.750 učencev prvih letnikov vseh usmeritev;

— učenci drugega letnika bodo praviloma opravljali proizvodno delo oz. delovno prakso v prvem polletju šolskega leta. Strnjeno bodo morali opraviti najmanj 80 ur proizvodnega dela oz. delovne prakse v 10 delovnih dneh.

Predvidevamo, da se bo vsako šolsko leto v programe prvega letnika srednjega izobraževanja vpisalo okoli 30 tisoč učencev. Praviloma bodo opravljali proizvodno delo oz. delovno prakso v organizaciji združenega dela, s katero bodo imeli v času izobraževanja vzpostavljen neki družbeno-ekonomski odnos (študentski ali drugo pogodbo). Če pa ta organizacija združenega dela ne bo

izpolnjevala pogojev za izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse, bodo učenci razporejeni v organizacije združenega dela, ki bodo izpolnjevale te pogoje.

Proizvodno delo oziroma delovna praksa v skladu z novimi vzgojnoizobraževalnimi programi se bo začelo izvajati za prvi letnik srednjih šol v šolskem letu 1981-82. Ker je treba do takrat pripraviti pogoje za organiziranje in izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse, smo kot pomoč pripravili naslednja izhodišča:

I. Oblikovanje vsebin proizvodnega dela oziroma delovne prakse

1. Proizvodno delo oziroma delovna praksa v vzgojnoizobraževalnih programih rednega izobraževanja.

1. 1. Prvi letnik. Proizvodno delo oziroma delovna praksa je programirano skladno z izbrano učencevo usmeritvijo ter diferenciranim (usmeritvenim) učnim načrtom predmeta osnove tehnike in proizvodnje. Izvajalo pa se bo v neposrednem proizvodnem oziroma delovnem procesu tako, da bodo učenci vključeni neposredno v dela in naloge proizvodnega oziroma delovnega procesa.

Učenci matematične-naravoslovne, družboslovne, pedagoške in kulturološke usmeritve bodo v prvem letniku opravljali proizvodno delo neposredno v delovnem procesu materialne proizvodnje. S programi teh usmeritev bo opredeljeno na podlagi katerih usmeritvenih učnih načrtov predmeta osnove tehnike in proizvodnje se bo izvajal pouk osnov tehnike in proizvodnje v teh usmeritvah. (npr. na podlagi usmeritvenih učnih načrtov v kovinsko predelovalni, metalurški, elektro, gradbeni, lesarski, agroživilski, gozdarski, tekstilni, kemijski, usnjarski ipd. usmeritvi). V skladu s to opredelitvijo bo potrebno izbrati ustrezne organizacije združenega dela, v katerih se bo za te usmeritve izvajalo proizvodno delo. Sveti šol, ki bodo izvajale programe teh usmeritev, bodo sklepali o razporejanju učencev na proizvodno delo na podlagi predhodnega dogovora z organizacijami združenega dela. Pri tem bodo upoštevali možnosti organizacij združenega dela na svojem območju.

1. 2. **Drugi in naslednji letniki.** Proizvodno delo oz. delovno prakso v drugem in naslednjih letnikih bodo učenci praviloma vseh usmeritev opravljali na področjih del, za katera se bodo izobraževali.

2. Proizvodno delo oz. delovna praksa v skrajšanih vzgojnoizobraževalnih programih.

Vsebinsko proizvodnega dela oz. delovne prakse v skrajšanih programih srednjega izobraževanja oblikujemo tako, da je izbira iz vsebine proizvodnega dela oz. delovna praksa ustreznih programov srednjega izobraževanja v isti usmeritvi in jo povezuje s strokovno teoretičnimi in praktičnimi vsebinami programa. Učencem omogočamo opravljanje dela praviloma na tistih področjih dela, za katera se učenci po posameznem programu izobražujejo.

3. Izbira del in nalog.

3. 1. V prvem letniku bo proizvodno delo oziroma delovna praksa praviloma v funkciji usmeritve, v drugem in naslednjih letnikih pa v funkciji smeri. Zato se tudi dela in naloge za proizvodno delo oz. delovno prakso izbirajo za prvi letnik iz obsega usmeritve, za naslednje letnike iz obsega smeri, tako da spoznajo v času izobraževanja praviloma vse elemente tehnološkega procesa, ki izhajajo iz organizacije dela v organizaciji združenega dela.

3. 2. Za izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse je potrebno iz tehnološkega procesa izbrati tista dela in opravila, ki jih bodo učenci glede na psihofizične sposobnosti in zakonska določila lahko opravljali in jim bodo hkrati omogočali spoznavati tehnološki proces s širših družbeno ekonomskih vidikov. Učenci bodo pri proizvodnem delu oz. delovni praksi spoznavali tehnološki proces in organizacijo dela v določeni panogi tako, da bodo v času celotnega izobraževanja v srednjem izobraževanju spoznali tehnološki proces v celoti. V prvem letniku zato zanje izberemo samo dela in naloge, ki predstavljajo del tehnološkega procesa, in sicer taka, ki učencem ob neposrednem opravljanju dela omogočajo vsebinsko povezavo s predmetom osnove tehnike in proizvodnje in spoznavanje tehničnih in tehnoloških osnov proizvodnega oz. delovnega procesa ter samoupravne organiziranosti organizacije združenega dela. Za naslednje letnike pa se dela in naloge izbirajo tako, da omogočajo širjenje spoznanj iz prvega letnika in razvijanje zmožnosti za vse bolj samostojno opravljanje del in nalog v izbrani smeri.

3. 3. Strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti bodo na osnovi teh izhodišč določili v vzgojnoizobraževalnih programih dela in naloge za posamezno usmeritve in smeri.

II. Zagotavljanje prostorskih, materialnih, kadrovskih in drugih pogojev za izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse

Proizvodno delo oz. delovna praksa mora biti organizirana tako, da bodo udeleženci izobraževanja z opravljanjem dela neposredno v delovnem procesu s svojim delom ter rezultati tega dela lahko prispevali k dohodku temeljne organizacije ali delovne skupnosti oz. prihodkom delovnih ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost s sredstvi v lastnini občanov. To izhodišče utemeljuje načelo, da zagotavljajo prostorske, materialne, kadrovske in druge pogoje za neposredno izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse organizacije združenega dela ali delovne skupnosti oz. delovni ljudje, ki to proizvodno delo oz. delovno prakso izvajajo. V okviru teh pogojev so zlasti:

1. neposredni materialni pogoji za organizacijo in izvajanje delovnega procesa (delovni prostori, delovna sredstva, predmeti dela, sredstva osebne zaščite pri delu ter druga sredstva varstva pri delu);

2. z zakonom določene minimalne pravice udeležencev izobraževanja:

— varstvo pri delu v skladu s posebnimi predpisi

— zavarovanje za primer nesreče pri delu
— nagrade udeležencem izobraževanja v skladu z njihovim prispevkom k dohodku temeljne organizacije ali delovne skupnosti oz. prihodkom delovnih ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost s sredstvi v lastnini občanov.

Zavarovanje za primer nesreče pri delu obsega:

— zagotavljanje zdravstvenega varstva v primeru nesreče pri delu in obolenja za poklicno boleznijo v skladu z zakonom o zdravstvenem varstvu oz. v skladu s samoupravnimi splošnimi akti samoupravnih interesnih skupnosti na področju zdravstva;

— zagotavljanje zavarovanja za invalidnost in telesno okvaro, ki sta posledica nesreče pri delu in poklicne bolezni, v skladu s samoupravnimi splošnimi akti samoupravnih interesnih skupnosti na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja;

— vsem organizacijam združenega dela pa priporočamo, da tako kot delavce kolektivno nezdgodno navarujejo pri zavarovalni skupnosti tudi učence na proizvodnem delu oz. delovni praksi. To zavarovanje zajema praktično vse nezgode, ki se učencem lahko pripetijo.

V zvezi z nagrado naj bi uporabniki in izvajalci v samoupravnih sporazumih o temeljih planov posebne izobraževalne skupnosti določili minimalno višino te nagrade, osnove in merila za njeno določanje pa naj opredeljujejo samoupravni splošni akti organizacije združenega dela v skladu z družbenim dogovorom in samoupravnimi sporazumi o oblikovanju in delitvi sredstev za osebne dohodke in skupno porabo.

3. Druge pravice udeležencev izobraževanja, kot so:

— prehrana

— posebni zdravniški pregledi, kadar so taki pregledi ovezni pred vključitvijo udeležencev izobraževanja v proizvodno delo oz. delovno prakso

4. Delo delavcev, ki bodo izvajali oz. sodelovali pri izvajanju proizvodnega dela ali delovne prakse.

Način zagotavljanja drugih pogojev za organiziranje in izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse morajo določiti uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih v samo upravnem sporazumu o temeljih plana te skupnosti. V okviru posebnih izobraževalnih skupnosti naj bi se zagotavljali zlasti naslednji pogoji:

1. sredstva za storitve, ki jih bodo v zvezi z organiziranjem proizvodnega dela oz. delovne prakse in sodelovanjem pri njenem izvajanju opravljale izobraževalne organizacije;

2. prispevki za zagotavljanje posameznih pravic iz zdravstvenega varstva v skladu z zakonom oz. samoupravnimi splošnimi akti samoupravnih interesnih skupnosti na področju zdravstva, oz. s sporazumi med izobraževalnimi skupnostmi in skupnostmi zdravstvenega varstva;

3. sredstva za regresiranje morebitnih prevozov udeležencev izobraževanja na proizvodno delo oz. delovno prakso.

Bilo bi smiselno, da se v samoupravnih sporazumih o temeljih planov posebnih izobraževalnih skupnosti določi, da se tudi zavarovanje za primer nesreče pri delu zagotavlja z združevanjem sredstev v okviru posebnih izobraževalnih skupnosti in se prispevki za to zavarovanje poravnava iz teh sredstev. Uporabniki in izvajalci se lahko dogovorijo, da se z združevanjem sredstev v posebnih izobraževalnih skupnostih zagotavljajo še nekateri drugi pogoji kot je npr.: kritje dela stroškov pri usposabljanju delavcev, ki bodo izvajali oz. sodelovali pri izvajanju proizvodnega dela oz. delovne prakse.

III. Kadrovanje in usposabljanje delavcev, ki bodo izvajali proizvodno delo oz. delovno prakso

1. Za delavce v organizacijah združenega dela, ki niso izobraževalne organizacije velja, da se izberejo na način, ki ga določa samoupravni splošni akti organizacij združenega dela in se za to delo ne izbirajo na podlagi razpisa. Predlagamo, da v organizacijah združenega dela te delavce imenuje na predlog strokovne službe delavski svet.

2. Za te delavce veljajo splošni pogoji, ki jih določa zakon za delavce v usmerjenem izobraževanju:

— ustrezna strokovna izobrazba v skladu z zakonom, vzgojnoizobraževalnim programom oziroma samoupravnim splošnim aktom,

— da s celotno svojo poklicno in družbeno aktivnostjo uveljavljajo humane medsebojne odnose in socialistično samoupravljanje.

Zakon za te delavce ne določa minimalnih pogojev glede stopnje strokovne izobrazbe in prepušča uporabnikom in izvajalcem, da pogoje dela stopnje in vrste strokovne izobrazbe za te delavce določijo z vzgojno-izobraževalnim programom.

3. Zakon za delavce, ki izvajajo proizvodno delo in delovno prakso v drugih organizacijah, ne

zahteva, da imajo pedagoško-andragoško izobrazbo. Tudi ne zahteva, da tak delavec opravlja strokovni izpit v skladu s predpisi s področja vzgoje in izobraževanja.

4. Mnenja smo, da je za delavce, ki bodo izvajali proizvodno delo oz. delovno prakso, potrebno organizirati ustrezno dopolnilno izobraževanje. Zato naj organizacije združenega dela tem delavcem obvezno zagotovijo ustrezno dopolnilno izobraževanje po programih, ki jih pripravi programski svet pri GZ Slovenije in jih verifirajo strokovni sveti ustreznih posebnih izobraževalnih skupnosti.

IV. Opredeljevanje delovnih in varstvenih pogojev učencev pri proizvodnem delu oz. delovni praksi

Glede na določbo 27. člena zakona o usmerjenem izobraževanju imajo udeleženci izobraževanja pri praktičnem pouku ter pri opravljanju proizvodnega dela oz. delovne prakse pravico do varstva pri delu in do zavarovanja za primer nesreče pri delu v skladu s posebnimi predpisi ter pravico do nagrade v sorazmerju s prispevkom, ki ga s svojim delom prispevajo k dohodku OZD oz. DS oz. k prihodkom delovnih ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost s sredstvi v lastnini občanov. Le-te pravice udeležencev se podrobneje uredijo s samoupravnim splošnim aktom OZD ali DS oz. s kolektivno pogodbo v skladu z zakonom o delovnih razmerjih.

Iz zgoraj navedenega izhaja, da udeleženci izobraževanja obdržijo status učenca tudi v primeru, ko se izobražujejo z opravljanjem proizvodnega dela oz. delovne prakse v organizaciji združenega dela. Pri takem delu imajo sicer že z zakonom o usmerjenem izobraževanju zagotovljene nekatere pravice (varstvo pri delu, zavarovanje za primer nesreče pri delu, nagrada), od katerih pa predvsem nagrada, in ne osebni dohodek, jasno opredeljuje, da učenci niso v delovnem razmerju ter da imajo status učenca v usmerjenem izobraževanju.

Varstvo pri delu

Tako Ustava SFRJ kot Ustava SRS v poglavju »Svobode, pravice in dolžnosti človeka in občana« zagotavljata posebno varstvo pri delu mladi-

ne, žensk in invalidnih oseb. Prav tako Zakon o združenem delu določa varstvo mladine pred težkimi deli ter nočnim in nadurnim delom (3. alineja 1. odstavka 189. člena). Zakon o varstvu pri delu (Uradni list SRS, št. 32, 74 in 16, 80) in zakon o delovnih razmerjih (Ur. list SRS, št. 24, 77 in 30, 78) pa konkretizira zgoraj navedene določbe v ustavi in zakona o združenem delu. Tako npr. 3. člen zakona o varstvu pri delu določa, da varstvo pri delu po tem zakonu uživajo osebe, ki so si pridobile lastnost delavca v združenem delu in osebe, ki so kakorkoli na delu pri pravnih ali fizičnih osebah. Varstvo pri delu pa uživajo tudi osebe, ki so na šolanju oz. strokovnem usposabljanju, dokler so na praktičnem delu v šolskih in drugih delavnicah, osebe, ki delajo v delovnih akcijah ipd.

Zakon o delovnih razmerjih pa v določbi 138. člena določa, da se mladini izpod 18 let ne sme naložiti težkih telesnih del, del, ki se opravljajo pod zemljo ali pod vodo, del z viri ionizirajočih sevanj in drugih del, ki lahko škodljivo in s povečano nevarnostjo vplivajo na zdravje oz. na zdravstveni razvoj glede na njene psihofizične posebnosti.

Prav tako mladini ni dovoljeno naložiti, da dela več kot poln delovni čas ali ponoči (139. člen). Obe določbi se sicer nanašata na delo mladine, ki je v delovnem razmerju, vendar pa menimo, da z ustavo in zakonom zagotovljeno varstvo mladine pri delu zajema tudi varstvo mladine, ki opravlja proizvodno delo oz. delovno prakso. Zato se morata za učence, ki bodo delali v organizacijah združenega dela, delovnih skupnostih oz. nosilcih samostojnega osebnega dela, analogno uporabljati in upoštevati zgoraj navedeni določbi zakona o delovnih razmerjih.

Seveda pa je jasno, da se ob upoštevanju določbe 138. člena navedenega zakona bistveno zmanjša obseg del oz. nalog, ki jih bodo lahko opravljali udeleženci izobraževanja na proizvodnem delu oz. delovni praksi. **Zato je potrebno opozoriti strokovne svete posebnih izobraževalnih skupnosti, da pri pripravi in sprejemanju vzgojnoizobraževalnih programov upoštevajo tudi mnenja pristojnih inšpektorjev** (to je rudarska inšpekcija, sanitarna inšpekcija za dela z ionizirajočim sevanjem in inšpekcija dela za vsa ostala dela). Ko bo znan predlog organizacij, ki bodo izvajale proizvodno delo oz. delovno prakso, bo ustrezna inšpekcija ugotovila izpolnjevanje pogoja »urejenosti varstva pri delu« mladine.

Pri izvajanju programov proizvodnega dela oz. delovne prakse mora sodelovati tudi služba za var-

stvo pri delu v posameznih organizacijah združenega dela.

Naloga odgovornih varnostnikov v organizaciji združenega dela je, da so vsi delavci, ki izvajajo proizvodno delo oz. delovno prakso, ustrezno preizkušeni, da v zadostni meri obvladajo znanja iz varstva pri delu glede na delo, ki ga vodijo in ki ga bodo opravljali udeleženci izobraževanja. O tem morajo ti delavci imeti tudi pismeno potrdilo. Prav tako morajo tudi udeleženci izobraževanja pred začetkom dela dati pismeno izjavo, da so seznanjeni z varnostnimi predpisi. Seznanitev z varnostnimi predpisi je tako naloga vzgojnoizobraževalne organizacije kot organizacije združenega dela, v kateri opravljajo proizvodno delo oz. delovno prakso. Vzgojnoizobraževalne organizacije so dolžne, da v vzgojnoizobraževalnem procesu posvetijo posebno pozornost problematiki varstva pri delu.

V. Določitev OZD, v katerih se bo izvajalo proizvodno delo oz. delovna praksa

Strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti morajo pri izboru organizacij združenega dela, v katerih se bo izvajalo proizvodno delo oz. delovna praksa, upoštevati naslednje kriterije:

- tehnološka razvitost organizacij združenega dela,
- urejenost varstva pri delu,
- kadrovske pogoje za izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse,
- materialni pogoji za izvajanje proizvodnega dela oz. delovne prakse,
- povezanost z razporeditvijo vzgojnoizobraževalnih programov.

Strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti opredelijo tudi kriterije za tehnološko razvitost organizacij združenega dela, kadrovske pogoje, materialne pogoje in povezanost z razporeditvijo vzgojnoizobraževalnih programov.

Pri opredeljevanju kriterijev upoštevajo zahtevnost del in opravil na proizvodnem delu oz. delovni praksi glede na stopnjo zahtevnosti vzgojnoizobraževalnega programa v celotni dobi izobraževanja ter v korelaciji z drugimi strokovnoteoretičnimi in praktičnimi znanji usmeritve oziroma smeri.

VI. Naloge organizacij združenega dela, v katerih se bo izvajalo proizvodno delo oz. delovna praksa

Naloga	Odgovoren	Rok		
1. Zagotovitev kadrovskih pogojev			4. Opredelitev osnov in meril za določanje višine nagrade učencem na proizvod. delu oz. delovni praksi	ustrezna strokovna služba in samoupravni organi
— izbor strokovno in moralno ustreznih delavcev	kadrovsko-izobraž. služba in služba varstva pri delu	1. 12. 1980		
— imenovanje	samoupravni organ	1. 12. 1980		
— zagotovitev izbranim udeležbo na seminarju	kadrovsko-izobraž. služba	31. 12. 1981		
2. Določitev tipičnih (primernih) del in opravil za izvajanje proizvod. dela oz. delovne prakse	kadrovsko-izobraž. služba v sodel. s teh. službo in službo varstva pri delu	1. 12. 1980	5. Sprejem samoupravnega sporazuma o opravljanju proizvod. dela oz. delovne prakse	kadrovsko-izobraž. služba in samoupravni organi
3. Uskladitev samouprav. aktov OZD z zakoni	ustrezna strokovna služba in samoupr. organi	31. 5. 1981	6. Sklenitev pogodbe z vzgojno izobraževalnimi organizacijami o opravljanju proizvodnega dela oz. delovne prakse	kadrovsko-izobraž. služba in samoupravni organi
			7. Zagotovitev materialnih pogojev	kadrovsko-izobraž. služba in vodstvo proizvodnje
				31. 5. 1981
				1. 7. 1981
				1. 9. 1981
				1. 9. 1981

8. Seznanitev delavcev, ki bodo prišli v stik z udeleženci izobraž. o pomenu proizvodnega dela oz. delovne prakse	kadrovsko-izobraž. služba (okrožnica ali interno glasilo)	čas, malica, odnos do sredstev za delo, medsebojni (odnosi)	— vodenje dnevnika — spremljanje in ocenjevanje — nagrade
9. Zagotovitev toplega obroka	ustrezna strokovna služba		
10. Zavarovanje za primer nesreče pri delu	kadrovsko-izobraž. služba	13. Seznanitev udeležencev izobraževanja s konkretno delovno nalogo	izvajalec proizvod. dela oz. delovne prakse
11. Sprejem udeležencev izobraž. in ureditev evidence	kadrovsko-izobraž. služba	14. Seznanitev s konkretnimi nevarnostmi ter osebnimi zaščitnimi sredstvi, kar udeleženci izobraž. potrdijo s pismeno izjavo	izvajalec proizvod. dela oz. delovne prakse
12. Izvedba uvajalnega seminarja za udeležence izobraževanja (okvirna vsebina) — pozdravni govor — zgodovina razvoja OZD — organiziranost in dejavnost OZD — razvoj in delovanje samoupravljanja v OZD — družbeno politične organizacije OZD — varstvo pri delu — požarna varnost — ogled proizvodnih prostorov OZD — tehnološka priprava dela — namen in cilji proizvodnega dela oz. delovne prakse — organizacija in izvedba proizvodnega dela oz. delovne prakse — delovna disciplina (delovni	kadrovsko-izobraž. služba	15. Spremljanje izvajanja in vrednotenje dela (kvalitativno in kvantitativno)	izvajalec proizvod. dela in kadrovsko-izobraž. služba
		16. Omogočanje nadzora vzgojno-izobraževalnim organizac.	kadrovsko-izobraž. služba
		17. Razgovor ob zaključku služba, odgovorni varnostnik,	kadrovsko-izobraž. služba, odgovorni varnostnik, izvajalci, predstavnik šole
		18. Obračun in izplačilo nagrad udeležencem izobraževanja	kadrovsko-izobraž. služba
		19. Obveščanje izobraževalnih organ. o poteku in rezultatih proizvod. dela oz. delovne prakse	kadrovsko-izobraž. služba

III. SREČANJE »OBVEŠČANJE V ZDRUŽENEM DELU« — KRŠKO '80

Akcijski dogovor o obveščanju v združenem delu

Ta akcijski dogovor izhaja iz nalog zveze sindikatov na področju obveščanja, kot jih opredeljuje vrsta družbeno dogovorjenih in sprejetih dokumentov. Posebno vlogo sindikata pri obveščanju delavcev izpostavlja že zakon o združenem delu v poglavju Obveščanje delavcev v združenem delu (v členih 546, 548, 549 in 550 je sindikat izrecno omenjen). Statut Zveze sindikatov Slovenije, sprejet na njenem 9. kongresu, posebej omenja, da osnovna organizacija zveze sindikatov zlasti »ustvarja družbenopolitične možnosti za objektivno in učinkovito informiranje delavcev« (39. člen, 26. točka). Med nalogami Zveze sindikatov Slovenije v razvoju samoupravnih družbenih odnosov in političnega sistema socialističnega samoupravljanja, sprejetimi na omenjenem kongresu, so tudi naloge na področju obveščanja. — Naj poudarimo le nekatere:

— »sindikati, zlasti pa osnovne organizacije zveze sindikatov, se morajo zavzemati, da bo zagotovljeno celovito, pravočasno in organizirano samoupravno obveščanje delavcev v združenem delu ter ustrezna ureditev tega področja v samoupravnih splošnih aktih«,

— »v organizacijah združenega dela si bomo še vnaprej prizadevali za posodabljanje in demokratičnost vseh načinov medsebojnega obveščanja«,

— »skrbeli bomo, da bodo predlogi pripravljani tako kakovostno, strokovno in razumljivo, da bo omogočeno vsakemu delavcu smotno odločati«,

— »zavzemali se bomo, da bo v sredstvih množičnega obveščanja prišel do veljave vpliv delov-

nih ljudi in občanov na vsebino, da bo v njih vedno prisoten delavec-samoupravljalca, njegovo delo in rezultati dela ter da bodo sredstva množičnega obveščanja omogočala delovnim ljudem in občanom vpogled v družbene procese.«

Nadalje, kot beremo med nalogami, bomo sindikati izhajali s stališča, da je »ustvarjanje monopola nad informacijami ter netočno in nepopolno informiranje« oblika »manipuliranja z delavci temeljnih organizacij«, odraz neurejenih odnosov med delavci delovnih skupnosti skupnih služb in delavci temeljnih organizacij združenega dela, »ki se jim moramo sindikati najostreje upreti in jih v praksi čimprej odpraviti, saj pomenijo eno najpogostejših ovir pri uveljavljanju položaja delavca kot samoupravljalca.«

Ob navedenih dosedanjih opredelitvah za delovanje sindikatov in glede na stanje v združenem delu smo na III. srečanju »Obveščanje v združenem delu« — Krško '80' sprejeli

akcijski dogovor

o najpomembnejših nalogah na področju obveščanja v združenem delu za naslednje obdobje:

1.

Skladno z ustavo, zakonom o združenem delu ter z drugimi dokumenti in tudi po dogovoru z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami prev-

zema Zveza sindikatov Slovenije družbenopolitično odgovornost za obveščanje v združenem delu.

Organizacije združenega dela morajo oblikovati celovit in odprt sistem medsebojnega obveščanja, ki se kot pomemben člen vključuje v celotno združeno delo. Normativno je treba določiti vire informacij in kdo jih je dolžan sporočati ter prek kakšnih sredstev za obveščanje. — Za oblikovanje takega sistema in za njegovo nemoteno delovanje so odgovorne osnovne organizacije zveze sindikatov in drugedružbenopolitične organizacije v združenem delu in organi samoupravljanja.

Sistem obveščanja v združenem delu je vpet v družbeno komuniciranje kot njegov samostojen in drugim enakovreden sestavni del.

Odprt sistem medsebojnega obveščanja v organizacijah združenega dela je med temeljnimi sestavinami samoupravljanja, zato bodo sindikati posvetili posebno pozornost odprtosti virov informacij in nemoteni poti za povratno informacijo (odziv in pobudo) delavcev.

Pri opredeljevanju sistema in načinov obveščanja moramo razen funkcije obveščanja upoštevati tudi pomen obveščanja. Zato podpiramo napotke republiškega sveta ZSS o kulturi, naj bi glasila OZD še bolj kot doslej skrbela za kulturno vzgojo

delavcev, za uveljavljanje naših kulturnih meril in estetskih kriterijev.

2.

Zveza sindikatov Slovenije se zavzema za uresničenje zahteve samoupravljalcev, da so vsakemu delavcu zagotovljene minimalne informacije, ki so mu potrebne za samoupravljanje in kot smo jih že opredelili s temeljnimi informacijami za delavce.

»Temeljne informacije za delavce« so tiste vsebine, ki jih mora dobiti vsak delavec v vsakem delovnem okolju. Gre za temeljne kazalce gospodarjenja in poslovanja, ki morajo biti po zakonu o združenem delu izkazani ob periodičnih in zaključnih računih in ki jih sindikati zahtevamo že sedaj. Pri tem ne bi smeli ostro ločiti poslovnih informacij od samoupravnih. Poudarjena je odgovornost vseh, ki informacije posredujejo, predvsem še organizatorjev obveščanja, da bodo sporočila oblikovana in podana ustrezno delovnemu okolju.

3.

Celovito obvladanje sistema medsebojnega obveščanja v združenem delu naj zagotavljajo odbori za obveščanje, ki v vlogi družbenega organa vodijo politiko obveščanja ter izvajanje dogovorjenih nalog s tega področja. Odbor sestavljajo neposredno izvoljeni delegati, ki jih predlagajo osnovne organizacije zveze sindikatov oziroma njihove konference. Praviloma naj ima vsaka tozdrvena delegata v odboru za obveščanje, v večjih OZD lahko več tozdrven delegira skupnega delegata. Delegati tozdrva so delegati njegovih samoupravnih organov. Nadalje imajo v odboru za obveščanje svoje delegate družbenopolitične organizacije, prav tako pa tudi uredništvo. Priporočamo, da se v odbor za obveščanje vključuje tudi delegat krajevne konference SZDL. Odbore za obveščanje naj bi praviloma imeli na ravni delovne organizacije; v SOZD se organizacije zveze sindikatov dogovorijo za ustrezna koordinacijska telesa. Odbor za obveščanje izvoli predsednika odbora izmed svojih članov. Seje odbora vodi njegov predsednik.

4.

Uredništvo (ta naziv predlagamo tudi za dosejanje uredniške odbore) je izvršno telo odbora za obveščanje, ni delegatsko sestavljeno, deluje kot strokovno-posvetovalni organ, sestavljajo ga delavci, ki so za obveščanje zadolženi na podlagi svojega opisa del in nalog, ter drugi redni sodelavci v procesu obveščanja. Uredništvo vodi odgovorni urednik. Uredništvo je za svoje delo odgovorno odboru za obveščanje in seveda prek njega izdajatelju, to je v združenem delu organizaciji zveze sindikatov (osnovni organizaciji ali konferenci), s čimer se ukinja dosedanja praksa njegove odgovornosti delavskemu svetu ali kateremu drugemu organu. V združenem delu naj bi torej volili le odgovornega urednika. Seveda ima sredstvo obveščanja delavcev (glasilo, bilten, radio ipd.) lahko še tehničnega urednika ali urednike rubrik (profesionalno ali ne).

Poslovodni organ ne more opravljati funkcije odgovornega urednika. Lahko pa je odgovorni urednik po svoji funkciji član kolektivnega poslovodnega organa, če tako urejajo akti OZD.

5.

Nadaljevati moramo pozitivne dosežke iz akcije »Tisoč delavcev-sodelavcev« v združenem delu: načrtna dejavnost družbenopolitičnih organizacij in zveze sindikatov na področju obveščanja; spremljanje, ocenjevanje in načrtovanje te dejavnosti;

oblikovanje dopisniške mreže; delovanje odborov za obveščanje in komisij občinskih svetov ZSS za obveščanje; okrepljena povezava s časopisom »Delavska enotnost«, itd. Posebno pozornost moramo nameniti organizacijam združenega dela (in občinam), kjer se iz objektivnih ali subjektivnih razlogov niso uspešno vključili v uresničevanje nalog iz akcije »Tisoč delavcev-sodelavcev.« Sindikati moramo pokazati polno zavzetost za odpravljanje teh pomanjkljivosti v prid samoupravne obveščeni.

6.

Zveza sindikatov Slovenije mora posvetiti posebno pozornost obveščanju v manjših (pogosto dislociranih) kolektivih in povsod tam, kjer so pravice delavcev do obveščeni marsikdaj okrnjene, zanemarjene.

7.

Akcije Zveze sindikatov Slovenije, predvsem tiste, ki zahtevajo javne razprave, so hkrati akcije za dobro obveščeni delavcev. Zavest o tem moramo razviti pri vsem članstvu, še posebno pri naših družbenopolitičnih delavcih na vseh ravneh, od osnovne organizacije do republiškega sveta, pa tudi v zvezi komunistov, socialistični zvezi delovnega ljudstva in v zvezi socialistične mladine. To spoznanje mora prevladati še predvsem pri vseh, ki jim je obveščanje del njihovih delovnih dolžnosti, in to velja tudi za poslovodne organe.

8.

Komisije občinskih svetov zveze sindikatov za obveščanje so odgovorne za stanje obveščeni v združenem delu na svojem območju. Občinski sveti zveze sindikatov so skupaj s komisijami za obveščanje sklicatelji rednih ali priložnostnih tiskovnih konferenc o družbenopolitični in gospodarski dejavnosti v občini, na katere vabijo novinarje (dopisnike iz občine, organizatorje obveščanja v združenem delu in druge). Organizatorji obveščanja se v občini povezujejo v svoj aktiv, za katerega delo je odgovoren občinski svet zveze sindikatov s svojo komisijo za obveščanje. Omenjene tiskovne konference naj organizatorji obveščanja izkoristijo kot priložnost za pogovor o odprtih vprašanjih in za izmenjavo svojih delovnih izkušenj. Takšna je povezava organizatorjev in združenega dela v zvezi sindikatov.

V okviru Društva novinarjev Slovenije se organizatorji obveščanja v združenem delu povezujejo v regijske aktive, in pa v sekcijo DNS novinarjev v združenem delu. Če ti aktivni zaradi prevelikega števila članov ne morejo delovati učinkovito, se lahko organizirajo tudi v okviru manjših območnih enot.

9.

Zveza sindikatov je skozi odbore za obveščanje v organizacijah združenega dela odgovorna med drugim tudi za normativno urejenost področja obveščanja, za zagotavljanje ustreznega statusa or-

ganizatorjev obveščanja v združenem delu, za vključevanje področja obveščanja v razvojne dokumente in za uveljavljanje svobodne menjave dela, dohodkovnih odnosov, racionalnosti in učinkovitosti na področju obveščanja.

10.

Zveza sindikatov podpira in spodbuja izobraževanje delavcev-samoupravljalcev za pridobivanje potrebnega znanja s področja obveščanja, ker je to eden od dejavnikov, ki bistveno vplivajo na uspešnost organizacije obveščanja in na vsebino sporočanja. Za to se morajo angažirati predvsem družbenopolitični delavci, organizatorji obveščanja in poslovodni organi. V tem smislu podpiramo tudi vključitev vednosti o obveščanju v združenem delu kot predmeta v politično šolo RS ZSS in RK ZSMS ter šolo gospodarske zbornice za poslovodne kadre. Osnovna šola mora usposabljalati učence za samoupravljanje in v tem bolj skrbeti za pridobivanje ustreznih navad v sporočanju.

11.

Zveza sindikatov se zavzeto vključuje v uresničevanje kadrovske politike na področju obveščanja v združenem delu. Zavzema se za uveljavljanje načela, da mora imeti organizator obveščanja praviloma vsaj višješolsko izobrazbo, nikakor pa ne more opravljati teh del in nalog nekdo, ki nima niti popolne srednješolske izobrazbe.

Odbor za obveščanje in politično propagando bo podpiral prizadevanja organizatorjev obveščanja za njihovo izobraževanje ob delu, za tako imenovano dodatno izobraževanje za pridobitev višje stopnje izobrazbe. Poleg tega se bo povezal z ustreznimi institucijami in pomagal pri organizaciji instrukcij, tečajev, seminarjev in konzultacij za njihovo samoizobraževanje. Gre pa tudi za tako imenovano dopolnilno izobraževanje v stroki, za ažuriranje pridobljenega znanja, in za tako imenovano navzkrižno dopolnilno izobraževanje, ko ima nekdo doseženo stopnjo izobrazbe, vendar ne v novinarski stroki, in mu je zato potrebna še ta strokovna usposobljenost.

12.

Za uresničevanje tega dogovora je pomembno, da nekatere vsebinske in organizacijske rešitve najdejo svoj odraz tudi v zakonodaji. Zato pričakujemo, da bodo predlagane rešitve prišle v nov zakon o javnem obveščanju, ki je v pripravi, to pa bo mogoče le z našo dejavnostjo, kot pričakujemo in terjamo, v široki in odprti javni razpravi.

13.

Predlagamo, da republiški svet za izvajanje teh nalog zadolži svoja telesa in vse organe in organizacije sindikatov od republiških, medobčinskih do občinskih in osnovnih organizacij zveze sindikatov ter njihovih konferenc.

Krško, 8. november 1980

Ureja uredniški odbor: Franček Kavčič, Boštjan Pirc, Nataša Pobega, Peter Štefanič in Majda Žlender